

Motion till riksdagen 2006/07:K315

av Lars Ohly m.fl. (v)

Folkomröstning om EU:s nya grundlag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den nya riksdagen inte kan anses ha mandat att fatta beslut om att ratificera en omförhandlad konstitution i EU utan vägledning av en föregående folkomröstning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varken riksdag eller regering bör medverka till att delar av den fallna konstitutionen antas.

Inledning

Under innevarande riksdagsperiod kommer EU:s konstitution, eller vad förslaget till nytt fördrag nu kommer att benämnas, att hanteras av riksdag och regering. På våren 2005 utlöstes en kris i EU då de franska och nederländska väljarna röstade nej i folkomröstningarna om EU:s nya konstitution. Därmed har konstitutionen fallit enligt EU:s egna regler eftersom alla länder måste vara överens för att ett nytt fördrag ska kunna träda i kraft. Klyftan mellan väljarnas syn på EU och medlemsstaternas toppolitikers syn på EU kom som en kalldusch för EU-entusiasterna.

Den tyska regeringen har fått i uppdrag att under sitt EU-ordförandeskap, första halvåret 2007, föreslå hur arbetet med ett nytt fördrag ska fortsätta. I mars 2007 är det tänkt att EU:s stats- och regeringschefer ska göra en gemensam deklaration om de övergripande målen med ett nytt fördrag och vid toppmötet i juni ska man enas om en färdplan i frågan. Förbundskansler Angela Merkel har aviserat att hon vill att en omarbetad konstitution ska antas under 2009, då för övrigt Sverige är ordförandeland under andra halvåret. Det innebär, enligt denna tidplan, att den nya svenska regeringen under mandat-

Fel! Okänt namn på

perioden kommer att delta i såväl förhandlingar som beslut om ett nytt fördrag för EU.

Oavsett vad som sker med förslaget till ett nytt fördrag är det ur ett demokratiskt perspektiv helt avgörande att svenska folket får säga sitt i en folkomröstning, innan ytterligare makt flyttas från dem till EU:s beslutande nivå.

Varför ska vi folkomrösta om EU:s nya grundlag?

Trots att den nyvalda riksdagen troligtvis kommer att få ta ställning till en ny konstitution, lyste frågan så gott som helt med sin frånvaro i valrörelsen. Detta kritiserades av många, inklusive nuvarande utrikesminister Carl Bildt. Anledningen är att flera partier var rädda för att tappa väljare till EU-kritiska partier om frågan diskuterades före valet.

Vid ett partiledarmöte den 8 december 2004 enades Socialdemokraterna och de fyra borgerliga partierna om att konstitutionen visserligen borde "förankras" hos medborgarna och att det var "önskvärt" med en bred debatt, men att denna ska åstadkommas på annat sätt än genom en folkomröstning. De var överens om att ratificeringsbeslutet ska tas av riksdagen.

Förslaget, som det ser ut i dag, medför att innebörden av det svenska medlemskapet förändras i grunden och därför måste svenska folket ges möjlighet att påverka ratificeringen.

Problemet är dubbelt. För det första kan den nuvarande riksdagen inte anses ha något mandat att fatta ett så avgörande beslut som en ratificering av EU:s nya grundlag. Eftersom konstitutionsfrågan aldrig var riktigt debatterad i samband med årets valrörelse, bör riksdagen höra folket i en folkomröstning. Vänsterpartiet krävde dock inför valet att en folkomröstning skulle genomföras om EU:s nya grundlag som ett krav för att samarbeta med en eventuell kommande socialdemokratisk regering. Men förutom Miljöpartiet var inga andra partier intresserade av att debattera frågan. Den "önskvärda" debatten uteblev.

För det andra är det oklart huruvida en ratificering av det nuvarande förslaget till EU:s konstitution strider mot grundlagens krav att riksdagen endast har rätt att överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Härom tvistar de lärde:

I departementspromemorian, Ds 2004:52, *Fördraget om upprättande av en konstitution för Europa*, föreslår regeringen att riksdagen ska ratificera EU:s konstitution. I promemorian redovisas de huvudsakliga förändringarna i förhållande till nu gällande fördrag, samt de ändringar som måste göras i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (anslutningslagen) för att Sverige ska kunna ratificera det. Den bedömning som görs av regeringen i Ds 2004:52 är, föga överraskande, att riksdagen kan ratificera det konstitutionella fördraget utan grundlagsändring och att den överlåtelse av beslutandemakt som sker inte rör principerna för statsskicket.

Men i lagrådsremissen, Statsrådsberedningen den 2 juni 2005, framgår att flera remissinstanser som är kritiska till departementspromemorian, Ds 2004:52, anser att just frågan om *övertåelse* inte är ordenligt belyst, utan att det behövs en utförligare analys för att kunna avgöra om riksdagen ens har rätt att ratificera det konstitutionella fördraget utan grundlagsändring.

Justitiekanslern, JK, lämnar i sitt remissvar öppet om försvagningen av riksdagens makt som lagstiftare, tillsammans med den begränsning som skett av riksdagens makt sedan tidigare, innebär att riksdagens ställning som det främsta statsorganet urholkas i väsentlig grad. Om så är fallet menar JK att försvagningen kommer i konflikt med Sveriges grundlag, RF 10 kap. 5 § första stycket. Även Regeringsrätten och Högsta domstolen menar att frågan om huruvida grundlagsändring bör aktualiseras av ratificeringen av EU:s konstitution inte är tillräckligt belyst i departementspromemorian.

Nu vet vi ju inte vad ett eventuellt nytt konstitutionsförslag kommer att omfatta, även om det är troligt att stora delar av det nuvarande förslaget kommer att utgöra grunden, när ett nytt förslag ska bli klart.

Båda dessa problem kan få en demokratisk lösning. Eftersom frågan inte fanns på dagordningen i höstens riksdagsval, kan inte den nyvalda riksdagen sägas ha något explicit mandat från väljarna. Dessutom måste ratificeringen av det konstitutionella fördraget betraktas som en betydelsefull fråga och vi vet att svenska väljares inställning till EU och deras syn på hur unionen bör utvecklas skiljer sig markant från flertalet av de politiska representanternas åsikter. Detta sammantaget talar för att den nya riksdagen inte kan anses ha mandat att fatta beslut om att ratificera en omförhandlad konstitution utan vägledning av en föregående folkomröstning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kan delar av konstitutionen antas utan ratificering?

Det finns en rad rapporter om att delar av det konstitutionella förslaget kan komma att realiseras i uppstyckad form. Svenska institutet för europapolitiska studier, Sieps, visar i sin rapport 2006:6 *Vad hände(r) med den konstitutionella krisen i EU?*, en rad förslag som kan tänkas rymmas inom ramen för nu gällande fördrag, eller vad för slags samarbete som dessa i alla fall inte utesluter.

Som exempel kan nämnas: ”närmare samarbete”, dvs. när ett begränsat antal medlemsstater fördjupar samarbetet på ett politikområde; möjligheten att flytta över viss beslutandemakt från det polis- och straffrättsliga området, i dag mellanstatligt beslutsfattande, till överstatligt beslutsfattande. Enligt EU-kommissionens meddelande av den 10 maj 2006, kommer kommissionen att lägga förslag om ”förbättrade” beslutsprocesser på just detta område.

Den demokratiska klyftan mellan väljarna och majoriteten i Sveriges riksdag blir oroande när det är riksdagen och regeringen som får ta ställning till dessa ”avstyckade” förslag från EU:s konstitution.

Fel! Okänt namn på

Bilden av en riksdag som inte kan anses ha mandat i EU-frågan förstärks av en enkätundersökning som nätverket Folkomröstning.nu genomförde före valet. De tio första namnen på varje riksdagslista (ca 290 namn i varje riksdagsparti) tillskrevs och fick tre frågor om konstitutionen: Hur kandidaten ställde sig till en folkomröstning, hur de tänkte rösta i riksdagen om konstitutionen kom upp samt vad de ansåg om det rättsliga samarbetet inom EU.

Av Vänsterpartiets och Miljöpartiets kandidater svarade 40–45 % av de tillfrågade, och med ett fåtal undantag svarade de i enlighet med partiets officiella inställning. Inom de övriga partierna svarade endast var sjunde av de 1 400 tillfrågade. I den absoluta botten låg socialdemokraterna, där endast 10 av 290 svarade. Moderaterna var obetydligt bättre, med endast 27 svarande. Det är naturligt med ett visst bortfall, men det nästan totala bortfallet av svar från Socialdemokrater och moderater måste tolkas som ett avsiktligt agerande att inte vilja diskutera frågan.

De EU-positiva partierna framhåller ofta och gärna vikten av att föra in EU i den politiska debatten. Men när deras riksdagskandidater tillfrågas om sin inställning vill eller vågar endast en bråkdel bekänna färg. De som kom in i riksdagen, sitter alltså på ett mandat som är synnerligen svagt för att besluta i denna fråga. Noterbart är att svaren från kandidaterna i de EU-positiva partierna skiljde sig betydligt från den officiella partilinjen. Det beror sannolikt på att de mer EU-kritiska kandidaterna är mer benägna att svara än de EU-positiva. De EU-positiva, och som oftast fanns på valbar plats, vet att deras åsikter inte överensstämmer med väljarnas, och därför svarar de över huvud taget inte.

Mot bakgrund av att EU var en icke-fråga i valrörelsen, vore det mycket allvarligt om regering och riksdag medverkar till att delar av den fallna konstitutionen antas när väljarna inte gavs någon reell möjlighet att väga in frågan innan de la sin röst. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 30 oktober 2006

Lars Ohly (v)

Alice Åström (v)

Marie Engström (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Jacob Johnson (v)

Elina Linna (v)

Peter Pedersen (v)

Kent Persson (v)